

Секція 13. Регіональна економіка

Гоблик Володимир Васильович

д.е.н., доцент

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Україна

Щербан Тетяна Дмитрівна

д. псих., професор

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Україна

Гоблик Владислав Володимирович

к.е.н. директор МПП «Андезіт»

м. Мукачево, Україна

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ КЛАСТЕРІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ СТВОРЕННЯ

У багатьох економічних теоріях процеси формування конкурентноздатності розглядаються крізь призму кластерів. Так, французький дослідник Е. Лимер розглядав кластери при аналізі торгівлі на національному рівні [1]. Я.Толенадо й Д.Сольє використовували поняття "філь'єри" для опису груп технологічно пов'язаних територіально-функціональних секторів [2, с. 21-28]. Формування філь'єрів пояснювалося залежністю одного сектора від іншого за технологічною ознакою. Власне філь'єри стали першоосновою ідеї кластерів, оскільки ґрунтуються на одному із критеріїв виникнення кластера, а саме на необхідності створення технологічних зв'язків між галузями й секторами економіки для реалізації їхніх потенційних переваг. Вони являють собою більше вузьку інтерпретацію кластера. У сучасній науковій літературі цей термін широко використовується при аналізі технологічних зв'язків між галузями та територіальними секторами з метою реалізації їх потенційних переваг.

Кластерний підхід застосовується шведськими теоретиками для аналізу розвитку та вивчення взаємозв'язків транснаціональних корпорацій. Важливість територіально-функціональних зв'язків між галузями для завоювання

конкурентних переваг вивчаються за допомогою введених Е. Дахменом термінів “блоки розвитку” та “вертикалі дії” [3]. На його думку, основою розвитку конкурентного успіху є наявність зв'язку між здатністю одного сектора розвиватися й здатністю забезпечувати прогрес в іншому. Розвиток повинен відбуватися поетапно, або по “вертикалі дій” у межах однієї галузі, пов'язаної з іншими галузями, що забезпечить можливість завоювання конкурентних переваг.

Найбільш сучасні теорії розвитку конкурентноздатності на основі кластерів розроблені В. Фельдманом. Проведені ним дослідження диверсифікаційних форм у різних країнах [4, с. 409-429] показали, що механізми диверсифікації ведуть до утворення кластерів.

Проте найбільш визнаною є кластерна теорія формування конкурентних переваг М. Портера, згідно якої кластер – це сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних з їх діяльністю організацій певних областях, які не конкурують між собою, характеризуються спільною діяльністю і взаємодоповнюють одне одного [5, с. 205-207]. Крім того, М. Портер вперше обґрунтував практичний бік дефініції, котра стала надзвичайно популярною та швидко поширилася в широких колах [6].

На думку видатного науковця, кластерна модель має реальну можливість поліпшити загальний економічний стан країни, оскільки:

1. *по-перше*, підвищується продуктивність підприємств за рахунок кращого доступу до робочої сили, постачальників та спеціалізованої інформації;
2. *по-друге*, збільшуються темпи впровадження інновацій, напрями яких визначаються за рахунок кращого бачення і розуміння ринку, здатності швидко та гнучко проводити зміни, меншого тиску конкурентів та інших виробників кластера;
3. *по-третє*, стимулюється створення нових підприємств, а це сприяє посиленню стійкості кластера.

Аналізуючи вищенаведені визначення, можна зробити висновок про те,

що кластер – це сукупність підприємств, які функціонують на визначеній території (географічна належність), використовують загальну технологічну базу (технологічна ознака) і мають вертикальну та горизонтальну інтеграцію. На території регіону це – сукупність фірм, які успішно конкурують між собою та формують, так званий, “золотий перетин”. У науковій літературі загальні риси кластера сформувавши правило “чотирьох К”:

- 1) концентрація підприємств однієї чи суміжних галузей в одній географічній точці;
- 2) конкурентоспроможність продукції, що випускають підприємства;
- 3) конкуренція за завоювання й утримання клієнта-споживача послуг;
- 4) кооперація з високим ступенем соціального партнерства між учасниками

Світовий досвід використання кластерів в економіці підтверджує їх ефективність для розвитку конкурентоспроможних регіонів в Україні. Адже, кластери сприяють розвитку регіональних економік, залученню інвестицій, допомагають встановлювати угоди між урядом та бізнесом, підвищують ефективність взаємодії приватного сектора, держави, торговельних асоціацій, дослідницьких і освітніх установ в інноваційному процесі.

Особливо важливим є поширення мережі кластерів в транскордонних регіонах які виступають інструментом їхнього переходу до найвищого рівня ефективності транскордонної співпраці на міжгалузевій основі [7].

Насамперед, це стосується транспортно-логістичних транскордонних кластерів [8]. Враховуючи той факт, що такі кластери можуть особливо успішно функціонувати в місцях проходження і перетину пан-європейських транспортних коридорів, зокрема на зовнішніх кордонах ЄС, їх формування у межах українсько-польського, українсько-словацького, українсько-угорського та українсько-румунського транскордонних регіонів видається перспективним.

З огляду на те, що всі транскордонні регіони між Україною та ЄС охоплюють передгірні та гірські території Карпатської зони, у транскордонних регіонах доцільно розвивати мережу лісогосподарських і деревообробних

кластерів, об'єднаних спільними ресурсами та метою функціонування. Адже сприятливі умови для формування таких транскордонних кластерів є в усіх областях нашої держави, що межують з ЄС..

Функціонування транскордонного лісогосподарського кластера (або їх мережі) в західних областях України створюватиме сприятливі умови для розвитку іншого транскордонного кластера, а саме – туристично-рекреаційного. [10]/ Це дасть всі підстави для спільного використання учасниками ринку туристичних послуг прикордонних регіонів цих країн наявного туристично-рекреаційного потенціалу з метою отримання синергетичних ефектів у межах транскордонних регіонів між Україною та ЄС. Таким чином, пріоритетними напрямками формування транскордонних кластерів, орієнтованих на інноваційний розвиток транскордонних регіонів, сформованих за участю прикордонних територій України та сусідніх із ними адміністративно-територіальних одиниць країн – членів ЄС, є реалізація транскордонних кластерних ініціатив у сферах транспортної логістики, лісового господарства та деревообробки, а також туризму та рекреації. [9]. Саме це дасть змогу забезпечити максимально ефективне використання наявних природних, трудових і виробничих ресурсів у межах транскордонних регіонів на найближчу перспективу та у стратегічному вимірі.

Література

1. Leamer E.E. Sources of International Comparative Advantage: Theory and Evidence / Cambridge, MIT Press, 1984.
2. Tolénado J.A. Propjs des Filires Industrielles. – Revue d'Economie Industrielle. – V. 6. – 1978. – № 4. – P. 149-158; Soulie D. Filieres de Production et Integration Vertical. - Annales des Mines, Janvier 1989. - P. 21-28.
3. Dahmen E. Entrepreneurial Activity and the Development of Swedish Industry, 1919-1939. - Stockholm, 1950; Mattsson L. G. Management of Strategic Change in a "Markets-as-Networks" Perspective. In the Management of Strategic Change/ Ed. by Fndrew M. Pettigrew. - Oxford, N. Y., 1987.
4. Feldman V. P., Audretsch D.B. Innovation in Cities: Science based Diversity,

- Specialization and Localized Competition-European Economic Review. - 1999. - № 43. - P. 409-429. [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.academia.org.ua/index.php?p_id=53&page=2&id=146
5. Портер Майкл Е. Стратегія конкуренції / Портер Майкл Е.; пер, з англ. А. Олійник, Р. Скільський. – К. : Основи, 1997. – 390 с.
  6. Пилипенко И. В. Кластерная политика [Електронний ресурс] / И. В. Пилипенко. – Режим доступу: www.dellos.ru/doklad2007/pr06.pdf
  7. Гоблик В.В. Перспективи розвитку транскордонних кластерів на кордоні України з Європейським Союзом / В.В.Гоблик [Електронний ресурс]// Ефективна економіка, 2013. – №3. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nauka.com.ua> 8.
  8. Гоблик В.В. Формування транскордонних транспортно-логістичних кластерів як пріоритетний напрям розвитку прикордонних регіонів України / В.В. Гоблик, В.В. Папп // Науковий журнал Луцького національного технічного університету. "Економічний форум". №4. – Луцьк, 2013. – С.55-63.
  9. Гоблик В.В. Кластерні ініціативи регіонів в умовах інтеграційних процесів України/ В.В. Гоблик, Я.Ю. Дем'ян, Вл.В. Гоблик // Глобальні та національні проблеми економіки.- Миколаїв, 2015. – Випуск 5.- С.678-683.
  10. Гоблик В.В. Формування транскордонних туристичних кластерів як пріоритетний напрям розвитку прикордонних регіонів України /Гоблик В.В.// Економічний форум.- Луцьк, 2015.-№3.-С.117-123.*